

Чернігівські театри в діалозі з Біблією

2021-03-24 07:44:31

Початок Великого посту – достатній привід, щоб згадати про Книгу книг. Хоч вона, якщо чесно, не потребує приводів для прочитання. Але в часи інформаційного перевантаження і гонитви за приватною популярністю ми часто втрачаємо духовні орієнтири у житті і смак до книжної мудрості. Та на наше щастя є мистецтво, яке попри свою зовнішню розважальність та чуттєву легковажність, має значний потенціал нагадати нам про біблійні істини. Напередодні Дня театру доречним, напевне, буде огляд цьогорічних неординарних вистав, які спонукають вдумливого чернігівського глядача до діалогу з Біблією.

Довідка для допитливих: світовий театр мав різні «стосунки» з християнством – від конфліктних в епоху еллінізму до обережного намагання пізнати можливості цього впливового мистецтва у середньовіччі. Народження літургійної драми, міраклів, мораліт – корисних для душі жанрів – промовисто свідчило про примирення і допомогу театру справам церковним, зокрема місіонерській. Часи спливали. Нові та новітні драматурги все більше і більше пропонують тексти не релігійні за змістом. Даються знаки і атеїстичні канони радянської епохи, і постмодерна тотальна іронія та зневіра у класичні ідеали.

Тим приємніше спостерігати, як традиція інтерпретації біблійних сюжетів і окремих образів актуалізується у чернігівських театрах у цьому сезоні. Оглянемо ж роботи, споріднені між собою де очевидними, а де і прихованими біблійними мотивами. Варто привернути увагу інтелігенції до **вистави «Саронська квітка або інша сторона гріха»**, яка успішно розпочала своє сценічне життя **в грудні 2020 року** в Чернігівському обласному українському драматичному театрі. Це дипломна робота молодого, але концептуально цікавого **режисера-львів'янина Дениса Федешова**, котрий зараз вливається у чернігівський театральний простір. Вистава органічно поєднала два короткі твори Лесі Українки, присвячені авторському погляду на життя перших християн. Там є і новозаповітний матеріал, і апокрифічний. За словами режисера вибір не він зробив, а «Леся сама обрала» його, тобто текст глибоко суголосний його світогляду.

Денис Федешов переконаний, що сучасному глядачеві так само актуально запитувати себе:

«Для чого живеш?», «З ким ти?». Сучасному ж театру під силу виконати певним чином місію популяризації, або творення перформативного «Євангелія для гопників» (назва популярної в медійному просторі мотиваційної промови Андрія Андрушківа, випускника Українського Католицького Університету, магістра богослов'я та громадського діяча), а отже актуалізувати (навіть для невіруючих) зрозумілою художньою мовою вічні біблійні істини.

Як це зробити? Одним із режисерських нереалізованих ходів мав бути, за задумом Дениса Федешова, мовний білінгвізм: римляни, які в біблійні часи були окупантами Іудеї, мали б у цій виставі говорити російською. Але залишився такий актуальний посил лише у сценографії. Багатій Хуса (актор М. Бичук), котрий прогинається під загарбників, одягнений у сучасний плащ. Це ніби стимулює нашу пам'ять, що і серед сучасників є перевертні, котрі в лиху годину 2014 року забували і коріння, і Бога та йшли на колаборацію з російським агресором на Сході. Інші костюми підкреслюють тему боротьби, адже на духовному рівні вона триває поза часом. Тому стилістика одягу запозичена з костюмів східних єдиноборств. Загальна сценографія вистави «Саронська квітка...» нав'язана фільмом геніального Андрія Тарковського «Жертвопринесення» і вирішена лаконічно – велика гола гілка є одночасно алюзією і на терновий вінок Спасителя, і на осіку, на якій повісився Іуда згідно Євангелія. Але не відповідно до історії, яку оповіла нам Леся. Її Іуда – це людина, яка має претензії до Христа, вважає себе обманутою в очікуваннях, а тому наче б то у праві зрадити учителя, продати і купити за ці гроші землю. Велика Леся може собі дозволити бути іронічною. Іронія екзистенційно-богоборчих пошуків мисткині у тому, що в руки Іуди вона вкладає зерно і він неначе стає отим самим «сіячем» із притчі. Та чи правдиве слово про Вчителя він здатний залишити для нащадків?

Зовсім інший євангельський свідок – Іоанна, одна із жінок-мироносиць, які супроводжували Христа, живе драматичним життям у другій частині вистави. Режисер запропонував **актрисі Катерині Ткачук** посилити образний вплив тексту Лесі Українки на глядача віршем І.-Б. Антонича «Літанія», що у сукупності з духовною поезією, виспіваною а-капелла, дало потужний ефект. До вибору ірмосів «Не отврати лиця твого», «Не ридай мені» та «О тобі радується» підштовхнула режисера відома українська музикантка і дослідниця музики Наталя Половинка. Якщо вже розкривати потаємні складові творчості Дениса Федешова, то зізнаюся – в інтерв'ю він назвав низку імен, які є живим фундаментом для побудови власного режисерського творчого методу – це філософія К. Юнга, О. Забужко та творчість Е. Гротовського, Кліма і В. Кучинського. Дуже обнадійливо для чернігівської публіки, що новітня режисерська версія драм Лесі Українки є саме інтелектуальною.

Євгеній Сидоренко

Наприкінці зими у **Чернігівському Молодіжному театрі** відбулася прем'єра **вистави «Остання гавань»** за драмою В. Теннесі. **Режисер Євгеній Сидоренко** переосмислив маловідомий текст зnanого американського драматурга. І тепер публіка має камерну за зовнішніми критеріями, але психологічно панорамну за наповненням театральну новинку. Ті, хто встиг за цей місяць переглянути прем'єру, можуть знизати плечима і звинуватити мене у притягуванні за вуха матеріалу до теми реактуалізації Біблії. Але не поспішайте з висновками. Так, Євген Сидоренко не ставив такої мети. Навіть свідомо відмовився від дуже потужного біблійного символу – риби, який рекомендував Теннесі у тексті. Але глядач має справу з тією силою драматургії, яка, попри світськість режисури, проливає світло історії біблійного пророка Іони на душі глядачів 21 століття.

Світлини з вистави «Остання гавань»

Ми маємо на сцені метафоричний корабель (ємне сценографічне рішення, навіяне десятирічним сином Є. Сидоренка), вітрила якого дають пам'яті послання і до Ноевого ковчега, і до фінікійського корабля, на якому Іона тікав від Бога, і до концентрованої моделі часу, як модальності. Одномоментно минулого (пошматовані життям вітрила), теперішнього (згорнуті нові надії) і майбутнього, до якого рухаються персонажі, розгорнувши кожен своє вітрило. Називаючи свій метод інтуїтивістським (щоправда, без опори на тексти його засновника філософа А. Бергсона), режисер довірився власному досвіду служби на флоті та театрознавчим думкам Пітера Брука і Антона Чехова. Персонажі вистави по черзі (завдяки ритмічним рішенням у партитурі світлографії) потрапляють в інший вимір і неначе опиняються в череві китовому. Там у монологах аналізують себе та обирають вектор руху. Фінальна пластична вимога В.Теннесі втілена акторським дуєтом **Валентина Макара** та **Руслани Остапко** – це епізод, де господар бару знімає туфлі з повії і відправляє її у душ – теж має біблійне коріння. Очевидна алюзія на приклад Христа, який

на Таємній вечері зняв взуття з апостолів і омив їм ноги, щоб смирення було контекстом братньої любові.

Так у сучасних виставах «Саронська квітка...» і «Остання гавань», народжених цього сезону на професійних сценах Чернігова, проростає сакральна краса і велич біблійних кодів. Це не тільки не заважає реалізації низки світських ліній, а, навпаки, наповнює театральну форму метатеатральним духовним змістом. Спостерігаючи за такими творчими експериментами, маю надію, що попри карантинні умови і прагматично гостру потребу театрів у касових зборах, не станеться крену до суто розважальних і відверто порожніх вистав. Молоді режисери Чернігова Денис Федешов та Євген Сидоренко дають глядачеві підстави бути естетичним оптимістом, а нашому місцевому театральному контенту – шанс на конкурентність із кращими українськими театрами.

Автор: культуролог Марина Каранда